

PRELUDIUM

REPORTÁŽ O VZNIKU SINFONIETTY (pro učitele)

Červen 1926. Národní optimismus mladé republiky snad ani nemůže být větší. Přízrak černého pátku a zoufalé krize ještě spí. Svět se pohybuje rychle vpřed a člověk s ním. Radostně a samozřejmě. Rozhlasový „Radiojournal“ vysílá v Čechách už tři roky. Před rokem se jej ujal stát a vytvořil tak jedno z prvních veřejnoprávních médií na evropském kontinentu. Vysílala se hlavně kultura a zprávy. Teď čeká rozhlas první velká a zároveň průlomová reportážní zkouška: Všesokolský slet. V Praze právě vrcholí celonárodní sportovní akce, pro kterou se staví stadion na Strahově pro 130 000 diváků. Akce začíná vedlejšími závody a přípravnými koly už od ledna a směřuje k vrcholnému momentu 5. června, kdy bude na Strahově cvičit přes čtrnáct tisíc žen a přibližně stejný počet mužů. Na druhý den bude pak Prahou pochodovat před Masarykovými očima defilé padesáti tisíc sokolů. A 26. června večer zazní ve Smetanově síni v provedení České filharmonie, posílené o čtrnáct vojenských trubačů, pod taktovkou Václava Talicha a za účasti autora díla, jehož úvodní fanfára patří právě všesokolskému sletu: Janáčkova Sinfonietta.

Janáček psal toto dílo jako ztvárnění tepající doby, jako oslavu výsostně národní, sportovní, a tak trochu militantní organizace. Za zvuku fanfáry Sinfonietty se smály mladé sportovkyně v kavárnách, pokřikovali na sebe přes ulice mladí sokoli. Hudba se vplétala do zvonění pražských tramvají, vyvolávání kamelotů a píšťalek dopravních strážníků na křižovatkách. To jí ale nebránilo sklízet ovace vyprodaného Obecního domu.

Janáček se dožil jejího provedení jen třikrát, dnes je ale Sinfonietta jeho nejčastěji hrané instrumentální dílo. Pět jednotlivých částí nese volná programní označení; Fanfára, Hrad, Králové klášter, Ulice a Radnice. Sinfonietta se pro nás už dávno od prvorepublikové nálady odtrhla. Vnímáme ji jako velké dílo jednoho z největších hudebních skladatelů 20. století. Když ale budeme chtít, můžeme ji znovu vidět v ulicích, znovu slyšet smích kavárenských slečen, nahlédnout do novin gentlemanovi, jemuž právě čistí leští boty, a hrát si s Janáčkovými hudebními motivy.

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Kdo byl Leoš Janáček?

V

Žáci získají základní informace o životě a díle Leoše Janáčka.

E

HÁDÁNÍ JMÉNA

Učitel ukáže portrét **Leoše Janáčka** a nechá žáky tipnout, o koho jde (může napsat na tabuli několik jmen, žáci si svoji odpověď poznamenají do sešitu, sdělí sousedovi za sebou apod.).

E

LEOŠ & LEOŠ

Učitel promítne fotku **Leoše Janáčka** a **Leoše Mareše** a nechá žáky vymyslet, co vše mají uvedené osoby společného, co mají rozdílného. Nápady lze zaznamenávat ideálně na tabuli formou brainstormingu. První nápady může třída říct najednou, dále jsou žáci vyzváni, aby svůj nápad říkali ve chvíli, kdy učitel dopíše ten předchozí.

Je možné, že žáci Leoše Janáčka podle jeho fotografie nepoznají. Před prozrazením jména nabízíme krátkou hru, při níž třída hlasuje o následujících otázkách:

- Kterým mužem byste se raději nechali obsloužit v kavárně/restauraci?
- Kterého muže byste nejspíše potkali v koncertním sále na dirigentském stupínku?
- Kterého muže byste mohli potkat jako DJ na diskotéce? (...)

Nápověda pro určení jména:

LEOŠ _____

HONZA + PANÁČEK = ?

HONZA (synonymum) + [**FIGURKA** (synonymum) – **PAN**] = ?

RYTMICKÉ AKTIVITY

Z čeho se zrodily Janáčkovy hudební nápady?

Žáci hrou na tělo a jednoduchou rytmicko-pohybovou aktivitou doprovázejí melodii hlavního motivu IV. věty Sinfonietty.
Žáci rozpoznají hlavní téma IV. věty Sinfonietty.

PULZACE A HRA NA OZVĚNU VE 2/4 TAKTU

- Žáci stojí v kruhu.
- Učitel pustí rytmickou hudební ukázkou.
- Učitel začne v rytmu přenášet váhu z jedné nohy na druhou, vyzve gestem žáky k tomu, aby se přidali.
- Učitel vytleskává rytmus, gestem vyzývá žáky k opakování (hra na ozvěnu).
- Učitel vyzve žáky k předávání jednoho tlesknutí po kruhu čelem k sobě a následně zády k sobě.
- Učitel po kruhu posílá jednoduchý rytmus (každý v kruhu rytmus vytleská jen jednou, pohybem nohou všichni stále drží pulzaci).
- Pokud se třídě hra daří, je možné poslat po kruhu více rytmů za sebou.

RAPAPAPA TYTYTÁ | HRA NA TĚLO

Rytmická hra na tělo pro jednoho na motivy hlavního tématu IV. věty

Pozn.: Aktivita předpokládá propojení s písní uvedenou ve vokálních přípravných aktivitách. Záleží na pedagogovi, jestli třída začne nejdříve rytmickou hrou nebo zpěvem písně.

tlesk-rameno

ra-pa-pa-pa

tlesk-rameno

ty-ty-tá

bok-bok

vžum-vžum

tlesk-rameno

ra-pa-pa-pa

tlesk-rameno

ty-ty-tá

bok-bok

vžum-vžum

dup-dup

á-hop

Pro jednotlivé kroky výuky zhlédněte video.

pokračování na další straně

RAPAPAPA TYTYTÁ | HRA NA TĚLO VE DVOJICI

Rytmická hra na tělo pro dva a více hráčů na motivy hlavního tématu IV. věty

tlesk-křížem*

ra-pa-pa-pa

tlesk-křížem

ty-ty-tá

bok-bok

vžum-vžum

tlesk-křížem

ra-pa-pa-pa

tlesk-rameno

ty-ty-tá

bok-bok

vžum-vžum

otočka

á-hop

*tlesknutí s partnerem křížem

Pro jednotlivé kroky výuky zhlédněte video.

Učitel může dát žákům pokyn, aby si během otočky našli jinou dvojici.

Rytmická hra na tělo může plnit funkci refrénu při interpretaci písničky uvedené ve vokálních aktivitách (viz VOKÁLNÍ AKTIVITY).

RAPAPAPA TYTYTÁ | CAR SONG

- Rytmická aktivita pro jednotlivce, dvojici, či celou třídu je inspirována Cup songem.
- Hraje se s autíčky, pro jednotlivé kroky výuky zhlédněte video.
- Hlavní téma IV. věty se ve skladbě opakuje mnohokrát za sebou, nepravidelně a často nečekaně. Úkolem je rozehrát CAR SONG společně se znějícím hlavním tématem. Pro dobré zvládnutí aktivity je důležité, aby učitel IV. větu dobře znal a mohl dávat žákům jednoduchý nonverbální signál, že CAR SONG bude začínat. Pro zjednodušení můžete využít nahrávku se zvukovým signálem.

Malá autíčka mohou ve třídě vyvolat poměrně velký rozruch. Prvním krokem výuky mohou být dvojice žáků sedících naproti sobě, které si vzájemně posílají autíčko vždy, když rozeznají hlavní motiv IV. věty. Ideální je, pokud je zážitek společný, tj. celá třída sedí ve dvou řadách, dvojice naproti sobě.

Hrát lze také s kelímkem nebo jiným předmětem. Kelímkem na „VŽUM VŽUM“ bude klouzat pouze na hladké podlaze, proto pokud máte ve třídě koberec, vymyslete na „VŽUM VŽUM“ jiný pohyb.

VOKÁLNÍ AKTIVITY

Jak zní Janáčkova hudba (v našem pojetí)?

Žáci interpretují píseň na motivy IV. věty Sinfonietty.

Žáci jsou schopni analyzovat motiv IV. věty Sinfonietty.

Žáci se seznámí s kramářskou písní, tvoří její obrazový doprovod.

INFORMACE PRO UČITELE

Uvedená písnička je upraveným hlavním motivem IV. věty Janáčkovy Sinfonietty. Text popěvku odpovídá dobové situaci a inspiraci, na jejímž základě Janáček tuto větu napsal, neboť IV. věta nese podtitul „Ulice“. Cílem je evokovat činnosti, které budou žáci v následující hodině (OPUSu) pohybově a rytmicky ztvárňovat do znějící hudby.

Proto bychom byli rádi, aby píseň v hodině předcházející našemu setkání jakýmkoliv způsobem zazněla a hodina současně byla zakončena otázkou na konci písně „Však co?“.

KAMELOT

Pro případ, že byste touto aktivitou hodinu začínali.

- Žáci ve skupinách po čtyřech vytvoří novinový titulek nahodilým složením slov vystřížených z různých novin.
- Každá skupina vybere jednoho kamelota, který se stane „sochou kamelota“, ostatní žáci ve skupině jej upraví do pozice pouličního prodejce novin.
- Učitel nebo někdo z žáků následně zapíná/vypíná kameloty smluvným signálem – kamelot při zapnutí nahlas vyvolává titulek novinového článku.
- Zapnutý kamelot může současně rozehrát pohyb prodejce novin.

STRAŠLIVÁ HISTORKA | KRAMÁŘSKÁ PÍSEŇ

- Žáci pracují s rozstříhanými obrázky, které odpovídají obsahu textu písně. Jejich úkolem je během poslechu nebo po jeho skončení seřadit obrázky od první sloky k poslední.
- Důležité pravidlo: Každý žák může posunout pouze jeden obrázek. S obrázky manipuluje vždy jen jeden žák.
- Práci s obrazovým materiálem doporučujeme zejména v případě, že by třída píseň pouze poslouchala.

Jeden z obrázků může chybět, žáci mají za úkol obrázek dokreslit.

Vytvořenou „kramářskou píseň“ mohou žáci dále využívat jako oporu paměti při zpěvu písně samotné.

STRAŠLIVÁ HISTORKA

F B \flat C F

Sta - lo se to na br - něn - ském ryn - ku, pos - lech - ně - te
Na u - lí - ci se - dě - ly dá - mič - ky, ve - řej - ně si

5 B \flat C Gm C

tu - hle - tu no - vin - ku straš - nou.
lí - čí - ly tvá - řič - ky rtěn - kou. _____

10 A \flat D \flat E \flat A \flat

Tr - hov - ky - ně straš - lí - vě je - če - la, služ - ka mlé - ko
V ka - vár - ně to hu - če - lo ve - se - le, číš - ní - kům se

14 D \flat E \flat B \flat m E \flat

zap - la - tit ne - chtě - la, pách - ne! _____
per - lil pot na če - le chlad - ně.

Pan rada si vyrazil na tenis,
kvůli ženě udělal kompromis hezký.
Kameloti včerejší noviny
prodávali za čtyři koruny český.

Na Mendláku zvonily šaliny,
cestující nemají lupeny žádný!
A v tu chvíli stalo se právě to,
o čem psali v novinách přes léto,
přes zimu dlouhou, však co?

pokračování na další straně

STRAŠLIVÁ HISTORKA | ZPĚV

- Zpívat píseň můžeme s doprovodem klavíru nebo spolu s nahrávkou.
- Píseň se žáci učí nápodobou, pro oporu paměti je vhodné text zobrazit na projektoru po slokách.
- Žáci mohou doprovodit píseň hrou na melodické nástroje orffovského instrumentáře (viz INSTRUMENTÁLNÍ AKTIVITY).

Zpěv STRAŠLIVÉ HISTORKY propojte s aktivitou RAPAPAPA TYTYTÁ | Hra na tělo, která dobře poslouží jako refrén mezi jednotlivými slokami.

VŠAK CO?

- Popsaná aktivita je otevřená, tj. žáci na ni nedostanou v této hodině odpověď, nicméně odkazuje k „detektivní zápletce“, která se odehraje (pro žáky jako překvapení) v následující hodině OPUSu.
- Poslední sloka písně končí větou: Stalo se právě to, o čem psali v novinách přes léto, přes zimu dlouhou, však co? Učitel zadá žákům úkol vymyslet, co se, v kontextu doby a situace, asi stalo. Svoje nápady studenti zapisují různými způsoby. Součástí zadání může být zadání výsledného slohového útvaru, začátek textu mohou žáci rozpracovat v hodině, zbytek dokončí jako domácí úkol.

Však co se mohlo stát DD. MM. 1926 v městě Brně v rušné ulici? Zkuste přemýšlet tak, jako byste byli na místě i vy sami!

- metoda volného psaní
- novinový článek v rubrice Černá kronika
- dialog dvou pavlačových drben

INSTRUMENTÁLNÍ AKTIVITY

Jak se taková hudba hraje?

V

Žáci hrají melodicko-rytmický doprovod k písničce „STRAŠLIVÁ HISTORKA“.

E

Lze plynule navázat na vokální aktivity.

A

ORFF DOPROVOD (ZVONKOHRY A XYLOFONY)

- Učitel nejdříve rozdá žákům nástroje bez paliček a naučí je part zvonkohry a xylofonu.
 - Učitel vysvětluje, které kameny na nástroji ponechat a jak je seřadit za sebou.
 - Žáci neslyšně hrají prstem.
 - Žáci si rozdají dřevěné paličky na zvonkohru/gumové paličky na xylofon.
- Žáci hrají doprovod (ke hře učitele nebo k nahrávce).
- Dlouhou pauzu před repeticí využijte k tukání paliček o podlahu RAPAPAPA TYTYTÁ.

Pro jednotlivé kroky výuky zhlédněte video.

Nástrojový doprovod pro sloky
v F Dur (díl A)

Zvonkohra

tleskání

Xylofon

tleskání